

Tretja mednarodna konferenca arheoastronomije (St. Andrews, Škotska, september 1990)

Od 10. do 14. septembra 1990 je bil v St. Andrews na Škotskem mednarodni simpozij o arheoastronomiji Oxford 3. To je bilo že tretje v vrsti tako imenovanih oxfordskih srečanj: prvo je bilo septembra 1981 v Oxfordu v Angliji (Heggie 1982; Aveni 1982), drugo pa januarja 1986 v Méridi v Mehiki (Aveni 1989).

Začetki arheoastronomije kot posebne vede segajo v 60. leta tega stoletja. Posamezne raziskave, ki bi jih danes označili kot arheoastronomske, so bile sicer opravljene že prej, vendar so ostale zvečine neopažene. Šele ko je knjiga Geralda Hawkinska *Stonehenge Decoded (1965)* sprožila burno debato o astronomski naravi te megalitske lokalitete v Angliji, se je za tovrstna vprašanja začel zanimati širši krog strokovnjakov, tako s področja naravoslovnih kot družbenozgodovinskih ali antropoloških ved; s tem je bil seveda omogočen kritičen pretres dotodanjih prizadevanj; astronomske interpretacije megalitskih in drugih spomenikov so bile postavljene na bolj realne temelje, oblikovati pa so se začeli tudi prvi metodološki principi vede, za katero se je poslej uveljavilo ime arheoastronomija. Čeprav je to torej sorazmerno mlada disciplina, je danes v svetu že lepo število strokovnjakov, ki se resno ukvarjajo z njo. Na oxfordskih srečanjih vselej obravnavajo tudi teme s področja etnoastronomije, ki je sorodna veda, saj je z arheoastronomijo povezana nekako tako kot etnologija z arheologijo.

Simpozija v St. Andrews se je udeležilo več kot 70 posameznikov iz dvajsetih držav - Avstralije, Avstrije, Bolgarije, Čila, Francije, Grčije, Irske, Islandije, Italije, Kanade, Madžarske, Mehike, Poljske, Porto Rika, Španije, Švedske, Velike Britanije, Združenih držav Amerike, Nemčije in Jugoslavije. Sodelovalo je več priznanih strokovnjakov; med njimi so bili npr. poznavalci vprašanj, ki zadevajo paleolitska astronomska dognanja (Alexander Marshack), megalite Zahodne Evrope (Cilve Ruggles, Euan MacKie), islamsko astronomijo (David King), zgodovino astronomije (Stephen McCluskey, Edwin Krupp), severnoameriško (Von Del Chamberlain) in južnoameriško etnoastronomijo (Peter Roe) ter arheoastronomijo andskih kultur (Tom Zuidema) in Mezoamerike (Anthony Aveni, Johanna Broda, John Carlson).

Večina prispevkov je bila časovno omejena na dvajset minut, s čimer je bila omogočena predstavitev mnogih in

izredno raznovrstnih tem, razporejeni pa so bili v tematske sklope. Prvi dan - ponedeljek, 10. septembra - je bil namenjen splošnim metodološkim problemom in nekaterim sintetičnim prikazom izsledkov raziskovanja posameznih kulturnogeografskih področij. V torek so bile predstavljene teme iz arheoastronomije prazgodovinskih in zgodovinskih kultur Evrope in Azije. Sreda je bila rezervirana za obravnavanje tehničnih problemov in za prikaze s posterji, filmi in za računalniške demonstracije; popoldne tega dne je bila organizirana strokovna ekskurzija do treh prazgodovinskih megalitskih lokalitet v bližini St. Andrews. Četrtek je bil posvečen arheoastronomiji in etnoastronomiji Severne Amerike, nekaj referentov pa je poročalo tudi o raziskavah na raznih koncih Starega sveta - od Islandije do Polinezije. V petek so obravnavali mezoameriške in južnoameriške teme, popoldne pa je ostalo še nekaj časa za splošno diskusijo. Naslednje tri dni smo se vsi, ki smo želeli, udeležili tridnevnega izleta na otočje Orkney, kjer smo obiskali nekaj prazgodovinskih najdišč, med njimi znano naselbino Skara Brae in gomilo Maes Howe.

Mojo udeležbo na simpoziju v St. Andrews je materialno omogočil Sekretariat za raziskovalno dejavnost in tehnologijo R Slovenije, za kar se mu tudi na tem mestu iskreno zahvaljujem. V svojem prispevku *Venus orientations in ancient Mesoamerican architecture*, ki sem ga predstavil v okviru mezoameriške sekcije, sem obravnaval orientacije proti ekstremom planeta Venere v predšpanski arhitekturi Mezoamerike; opozoril sem na nekatere doslej neopažene značilnosti teh orientacij in poskusil pojasniti njihov praktični in simbolični pomen, pri čemer sem namenil več pozornosti tistim, ki sem jih med terenskimi raziskavami odkril sam.

Srečanje Oxford 3 je pokazalo, da so predmet arheoastronomskih in entoastronomskih raziskav postala mnoga ljudstva ali kulture z raznih področij in iz tako rekoč vseh obdobjev svetovne zgodovine. Prav tako se je pokazalo, da je arheoastronomija kot arheološka oziroma antropološka subdisciplina dosegla fazo "zrelosti", saj si je v zadnjih letih ustvarila dokaj jasna metodološka načela. Če so še sorazmerno pred kratkim bile upravičene kritike, ki so ji očitale neupoštevanje konkretnega kulturnega konteksta in mehaničnost interpretacij, pa lahko danes ugotovimo, da so t.i. antropološke razsež-

Konferenca TAG, Newcastle upon Tyne, 18.89. - 20.12.1989

nosti arheoastronomije vse bolj vidne in da se raziskovalci - tudi tisti, ki izhajajo iz naravoslovnih ved, na primer astronomije - vse bolj zavedajo, da cilj arheoastronomije ni le poznavanje posmeznih oblik eksaktnega astronomskega znanja in njihovih razvojnih poti, temveč tudi in predvsem razkrivanje dejavnikov, ki te raznovrstne oblike in njihovo spreminjanje pogojujejo, pojasnjevanje širših kozmoloških koncepcij, ki temeljijo na opazovanju neba (tudi tistih, ki jih z vidika moderne znanosti ni mogoče opredeliti kot pravilne oziroma znanstvene), in razumevanje njihove vloge v konkretnih družbah in v evoluciji kulture nasploh.

AVENI, A. F., ed. 1982. *Archaeoastronomy in the New World*. Cambridge: Cambridge University Press.

AVENI, A. F., ed. 1989. *World archaeoastronomy*. Cambridge: Cambridge University Press.

HAWKINS, G. S., 1965. *Stonehenge Decoded*. New York: Delta-Dell.

HEGGIE, D. C., ed. 1982. *Archaeoastronomy in the Old World*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ivan Šprajc

TAG (Theoretical Archaeology Group) je svetovno znano znanstveno srečanje, ki ga Arheo že dokaj kontinuirano spremlja. V svojih dveh številkah je Arheo predstavil nekatere referate s TAGA. Naša arheološka javnost pa ga še ne pozna. Zato le nekaj bistvenih informacij. TAG je svetovno najpomembnejše srečanje za teoretično arheologijo. V enajstih letnih konferencah je napredoval od delovnih srečanj dveh univerz (Southampton in Sheffield) do zelo množičnega srečanja s pisano mednarodno udeležbo. V bistvu je TAG še vedno predvsem konferenca britanskih arheologov in teoretikov, toda sčasoma je udeležba velikega števila tujih arheologov postala nenadomestljiva. Predvsem pa je postala nenadomestljiva navzočnost drugih strokovnjakov, ne samo arheologov. To so biologi, teoretiki znanosti, geologi, fiziki, strokovnjaki za računalništvo, sociologi, zgodovinarji, arhitekti, antropologi, geografi in še nekateri drugi specialisti. Že s tem TAG presega ustajene arheološke okvire in omogoča seznanjanje z vprašanji širše narave pri arheološkem raziskovanju preteklosti. Poleg tehničnih razlogov (TAG se vedno organizira v Veliki Britaniji) je še en razlog za večinsko udeležbo britanskih arheologov. To je dejstvo, da je teoretična arheologija v Evropi daleč najbolj razvita prav v Veliki Britaniji in s tem daje ton tudi celotnemu teoretičnemu diskurzu teoretske arheologije.

Na TAGU ne predstavljajo samo čiste teorije, veliko razprav je namenjenih metodologiji, tehnologiji, socialni funkciji arheologije, predvsem pa skušajo slediti najaktualnejšim tokovom v svetovni arheologiji in v družboslovju. S takim konceptom nam TAG predstavi arheologijo v vsej njeni širini.

Pri nas je teoretična arheologija še preslabo razvita, da bi lahko sledili večini idej, ki jih predstavlja TAG. Predvsem pa je pomembno, da tam ni tradicionalnega evropskega arheološkega diskurza. Simptomatična je majhna udeležba nemških strokovnjakov, kar je zelo pomenljiv podatek tudi za našo arheologijo. Vzrokov za to je več, od drugačne arheološke tradicije, organizacije stroke do predsodkov med različnimi arheološkimi šolami. Mislim, da imajo tudi slednji posebno vlogo pri sprejemanju teoretske arheologije pri nas. Prvi predsodek, ki je zelo razširjen, je mnenje, da je arheološka teorija koncept, ki je "ločen" od vsakdanje arheološke prakse.